

21. 5. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Význam právní ochrany nových odrůd rostlin a její jednotná úprava v Evropské unii

Problematika právní ochrany nových odrůd rostlin zůstává často v rámci práv duševního vlastnictví poněkud opomíjena. I v česky psané odborné literatuře najdeme k tomuto tématu minimum informací, a to neprávem. Tento podobor průmyslových práv není totiž o nic méně významným než regulace patentové či známkověprávní ochrany; dokonce si troufám si tvrdit, že největší rozkvět teprve zažije.

Podle statistik Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) se, v globálním měřítku, zvyšuje jak počet žádostí o registrace nových odrůd rostlin u příslušných úřadů, tak i státní investice v oblasti podpory a administrativy šlechtitelského práva[1]. V roce 2013 bylo jen u WIPO podáno více než 15 tisíc nových žádostí o registraci. Bez zajímavosti také není, že právě Evropa těmto žebříčkům dominuje (ze zmíněných 15 tisíc žádostí o registraci pocházelo v roce 2013 více než 7000 žádostí z Evropy, následované Asií se 3600 žádostí a Severní Amerikou - 2200 žádostí). K doplnění statistických údajů nutno také vyzdvihnout, že celosvětově již existuje více než úctyhodných 100 000 zaregistrovaných odrůd rostlin[2].

V čem lze spatřovat důvody tohoto stále se zvyšujícího zájmu o právní ochranu nových odrůd? Nepochybně s všeobecným moderním trendem chránit si, a to pokud možno institucionálně, své duševní vlastnictví za pomoci státních či mezinárodních autorit. Faktorem, který rozmach odrůdového práva umožňuje je logicky vědeckotechnický pokrok, konkrétně moderní poznatky na poli šlechtitelství: kromě tradičních způsobů šlechtění (umělý výběr, křížení, mutace) přicházejí ke slovu v 21. století i nové biotechnologické a molekulární metody. Motivací pro šlechtitele je dnes především snaha o zvýšení odolnosti rostlin (což je požadavek nepochybně odůvodněný mimo jiné i globálními změnami klimatu), a snaha o zvýšení výnosu plodů - tedy důvody ekonomické. Světová populace roste, a zemědělské plochy ve vyspělých státech se nepřestávají redukovat. I požadavek na velkou výnosnost je tedy také zcela očekávatelný.

O důležitosti právní ochrany nových odrůd není pochyb. Nová odrůda rostliny je, stejně jako autorské dílo či vynález, jedinečným duševním výtvozem - invencí „autora“ - tedy v tomto případě šlechtitele, a proto si zaslouží ochranu. Z těchto idejí se patrně vycházelo ve 30. letech 20. století v USA, kde byly vydány pravděpodobně vůbec první regulace práv šlechtitelů. Pokud jde o evropský kontinent, mají šlechtitelská práva nejdelší tradici ve Francii, která je v národní legislativě zakotvovala od 50. let 20. století, a z jejíhož popudu byla roku 1961 v Paříži přijata Mezinárodní úmluva na ochranu nových odrůd rostlin. Díky této mezinárodní smlouvě vznikla Mezinárodní unie pro ochranu nových odrůd rostlin (UPOV), mezinárodní organizace dodnes fungující, s aktuálním sídlem v Ženevě. Všechny státy, které hodlaly k Unii přistoupit, se nejprve musely zavázat poskytnout šlechtitelům na svém území určitou minimální zaručenou úroveň ochrany, včetně doby trvání, ve smlouvě regulované. Z důvodu problematického zařazení bylo nicméně dle této smlouvy ponecháno na státech, jakým formálním způsobem budou odrůdy rostlin chránit - bylo tedy možno je podřadit i např. pod „patent“ v širším smyslu. I přesto se většina států, snad z důvodu již zažitého mírně odlišného vymezení patentu, rozhodla zavést pro nové odrůdy rostlin systém ochrany sui generis. Od 60. let proto na základě této mezinárodní smlouvy vznikají zvláštní zákony regulující práva šlechtitelů nových odrůd rostlin, a formuje se to, co dnes nazýváme šlechtitelským právem. UPOV

nezůstala zcela nezávislou organizací: je zvláštním způsobem vázána na Světovou organizaci duševního vlastnictví (WIPO), s níž na základě dvoustranné dohody spolupracuje finančně i administrativně.

Ačkoli se jednotlivé státy Evropy, respektive Evropských společenství, ke zmíněné mezinárodní smlouvě přidávaly od 60. – 70. let již jednotlivě, roku 2007 tak učinila i Evropská unie jako celek (stále ještě jakožto Evropské společenství, neboť Unie ani v tomto roce ještě nepožívala právní subjektivitu). Ještě před přístupem k UPOV ale orgány Evropských společenství, a to již v roce 1994, adoptovaly přímo použitelné nařízení, „nařízení Rady č. 2100/94, o odrůdových právech Společenství“. (Pro srovnání, v tomtéž roce bylo přijato i první nařízení o ochranné známce Společenství, byly tedy učiněny dva velké kroky k harmonizaci práv duševního vlastnictví v Evropské unii). Jak přístup ke zmíněné mezinárodní smlouvě ze strany Unie, tak přijetí předmětného nařízení zajistily, že práva k novým odrůdám rostlin budou garantována ve všech jejích členských státech. Cíl nařízení je velmi ambiciózní: má jím být zajištěno jednotné úroveň ochrany ve všech státech Evropské unie, a to zavedením možnosti jediné registrace nové odrůdy s platností pro území všech členských států Unie. Jinak nařízení po obsahové stránce v mnohém kopíruje výše zmíněnou mezinárodní úmluvu. Obdobně jsou stanoveny jak podmínky pro získání registrace, tak doba trvání práv. Nařízení bylo několikrát pozměněno (poslední konsolidované znění publikované v Úředním věstníku je z roku 2008), většinou šlo ale o drobné úpravy - jeho základní principy tak zůstaly nezměněny. K doplnění pramenů šlechtitelského práva na území ČR je nutné zmínit zákon 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin, který byl koncipován tak, aby korespondoval jak se zmíněnou mezinárodní smlouvou, tak s evropským nařízením.

Zmíněné evropské nařízení obsahuje ustanovení o institucionálním rámci evropské ochrany: zřizuje se Community Plant Variety Office (CPVO), Odrůdový úřad Společenství (dále jen „Úřad“), se sídlem v Angers ve Francii. Tento úřad jedná prostřednictvím svých orgánů, jimiž jsou prezident, odvolací senát a správní rada složená ze zástupců všech členských států Unie. Cílem Úřadu je shromažďovat přihlášky nových odrůd s požadovanou celounijní ochranou, a (po provedení testování a dalších náležitostí) udílet těmto odrůdám právní ochranu. Na základě elektronické žádosti lze pak nahlédnout do online registru všech zaregistrovaných a chráněných odrůd rostlin.

Řízení o udělení registrace odrůdy pro území celé Unie začíná podáním žádosti u Úřadu. Přihlášku je ale možno podat i prostřednictvím národního přihlašovacího centra, jímž je pro území České republiky, na základě zákona 408/2000, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) se sídlem v Brně. Tento úřad je zároveň orgánem příslušným i k řízení o udělení tzv. národní ochrany na území České republiky. Pakliže je přihláška podána, resp. postoupena CPVO, tento následně provede přezkum odrůdy. Přezkum ze strany Úřadu ovšem spočívá jen ve zjištění existence „novosti“ odrůdy (tj. zjištění, zda přihlašovaná odrůda nebyla již před přihlašováním prodávána či jinak dávana do oběhu); technickým přezkumem (odlišnost, uniformita a stálost) se Úřad nezabývá a svěřuje jej pověřenému úřadu ve státě, jehož příslušníkem je přihlašovatel, případně, v němž má přihlašovatel sídlo. Pro území v ČR je tímto pověřeným úřadem (úřadem „technického zkoušení“) taktéž ÚKZÚZ. Zkoušení atributů nové odrůdy (resp. rozmnožovacího materiálu nové odrůdy) u pověřeného úřadu může trvat i značně dlouhou dobu; po jeho provedení předá ÚKZÚZ své stanovisko CPVO. (Kromě povinného technického zkoušení spojeného s registrací odrůdy je možné také za určitých okolností nařídit ex offio přezkoušení, za účelem přesvědčení se o neměnných vlastnostech odrůdy, a to kdykoli v následujících letech po obdržení práv k ní.) Pakliže odrůda splňuje čtyři výše zmíněné požadavky, může být úspěšně zaregistrována. Název nové odrůdy je samozřejmě oprávněn vybrat žadatel o registraci; potenciální omezení mohou být odůvodněna pouze ochranou veřejného pořádku, mravnosti, a jazykovou vhodností.

Jaké následky má úspěšná registrace pro přihlašovatele? Přihlašovatel, resp. šlechtitel vzniká řada exkluzivních práv: právo na výrobu a na množení rozmnožovacího materiálu odrůdy, dále právo na

uvedení do oběhu, na prodej, nabízení k prodeji a právo na úpravu a další užití tohoto materiálu. To vše na území celé EU. Tato práva trvají 25 let, v případě odrůd vinné révy a dřevin dokonce 30 let od jejich udělení. Po uplynutí této doby je nutné zažádat o novou registraci. Svých práv se přihlašovatel samozřejmě může dobrovolně vzdát před uplynutím doby registrace, stejně jako udělit licenci oprávnění třetím osobám. Ze zákona dokonce existuje zákonná, tzv. nucená licence ve veřejném zájmu, kterou Nařízení, v souladu se základními principy unijního práva, umožňuje zavést. Nařízení taktéž zdůrazňuje (a to je prvek, který existuje taktéž v evropském právu patentovém), že není možné požívat dvojí ochranu, tedy mít tutéž odrůdu registrovanou jak u národního registračního úřadu, tak u CPVO s účinkem pro všechny státy EU.

Na Odrůdový úřad Společenství se s žádostí o udělení ochrany v rámci Evropy obrací zdaleka nejvíce evropských šlechtitelů, ať už z jakéhokoli členského státu, a dávají mu tak přednost před národními úřady, které poskytují ochranu odrůdy pouze na principu státní teritoriality. Tento fakt svědčí o tom, že možnost udělení jediné registrace s ochranou pro území celé EU se setkala s velkým zájmem. (Dle statistik Světové organizace duševního vlastnictví, nejvíce přihlášek k registracím, ovšem s velkým odstupem po CPVO, soustřeďuje odrůdový úřad Nizozemska, následovaný Francií, Německem a překvapivě Českým ÚKZUZ). Vzhledem k dlouhodobé tradici a oblibě šlechtitelství v Evropě považují evropskou regulaci této oblasti za významnou, a zároveň přispívající k tomu, aby byl, v souladu s článkem 118 Smlouvy o fungování Evropské unie, postupně vytvářen v rámci vnitřního trhu jednotný systém práv duševního vlastnictví.

Mgr. Vojtěch Beran

[1] Statistické údaje z roku 2013, dostupné na [www](http://www.wipo.int), k dispozici >>> [zde](#).

[2] Na základě údajů WIPO, která měla k dispozici data ze 66 státních registračních úřadů napříč kontinenty

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc březen 2026](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc únor 2026](#)
- [Digital Fairness Act a influencer marketing - cesta ke konci roztržitého trhu?](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc leden 2026](#)
- [IATA Travel & Cargo akreditace v letectví - v čem spočívají její výhody?](#)